

Az értéknélküliség kora

Zsolnay András színművész 1952-ben született Budapesten. 1970-től három éven keresztül a Nemzeti Színház stúdiója volt. Ezt követően egy évadon át a Madách Színház segédszínésze. 1974-1978-ig Vámos László osztályában tanult a Színház-és Filmművészeti Főiskolán. 1978-ban egy évadra Veszprémbe szerződött. 1979-től a debreceni Csokonai, 1982-től 1984-ig a győri Kisfaludy Színház színésze. Ezt követően a József Attila Színházban tíz évig játszott. 1994-ben Mikó István lehívta a Soproni Petőfi Színházba, ahol 1998-ig játszott. Majd öt éven keresztül „szabadúszó” volt. 2003-tól újra a soproni teátrum tagja.

Fontosabb szerepei: Fiú (Karinthy Ferenc: Gellérthegyi álmok), Dezső (Gyurkovics Tibor: Nagyvizit), Luigi (Dario Fo: Nem fizetünk, nem fizetünk), Harry (Schisgal: Szerelem Ó!), A bolyongó (Örkény István: Kulcskeresők), Tábornok (Fényes Szabolcs: Osztrigás Mici), Porterhouse felügyelő (Cooney: Páratlan páros), Áron (Madách Imre: Mózes), Lippai (Csurka István: Házmestersirató), „S” legény (Mrozek: Multság), Patikus (Gandillot-Fényes-Szenes: A kikapós patikárius), Angol báró (Jean Anouilh: Becket, avagy Isten becsülete), George Scudder (Tennessee Williams: Az ifjúság édes madara), Első esküdt, elnök (Rose: Tizenkét dühös ember), Menyhért (Betlehem csillaga), Korcsmáros (Huszka: Bob herceg), Alex (Katajev: Bolond vasárnap), Vízimolnár (Novák János-Nemes-Nagy Ágnes: Bors néni), Brasett (B. Thomas: Charley néne), Csató fogalmazó (Molnár Ferenc: A doktor úr), Pap (Dóczi-Fényes: A csók), Chapuys (Robert Bolt: Egy ember az örökkévalóságnak), Sheriff (N. Richard Nash: Az esőcsináló), Aulich Lajos (Illyés Gyula: Fáklyaláng), Károly bácsi (Bálint Ágnes-Bor Viktor-Lénárt László: Frakk), Vadász (Márai Sándor: A gyertyák csonkig égnek), Barnardo,

katona, pap (Shakespeare: Hamlet), Orsino herceg (Shakespeare: Vízkereszt, vagy amit akartok), Óriásbeka (Pozsgai Zsolt: Holle anyó), Jóska csendőr (Rideg Sándor: Indul a bakterház), Cochet úr (Barrilet-Grédy: A kaktusz virága), Kalganov (Dosztojevszkij: A Karamazov testvérek), Jozef (Jókai Mór: A kőszívű ember fiai), István bácsi, pedellus (Móricz: Légy jó mindhalálig), Eleméry gróf (Szirmai-Bakonyi: Mágness Miska), Frascatti (Kálmán Imre: Montmartre-i ibolya), Bogdanowitsch (Lehár Ferenc: A víg özvegy), Dragomir Móric (Kálmán: Marica grófnő), Hordómaster (Suppe: Boccaccio), Csorba (Tamási Áron: Vitéz lélek), Ebelasztin báró (Kodály Zoltán: Hány János), Triton király (Andersen-Harmath-Lénárt: A kis hableány), Állatorvos (Heltai-Szenes-Kellér: A szabin nők elrablása).

– Augusztus 27-én lesz a bemutató előadása Németh László Bodnárné c. drámájának az Újpest Színházban. A címszerepben Kútvölgyi Erzsébetet láthatjuk, a rendező Dózsa László, s ön is a színészgárda tagja...

– Igen, Halászt, az intézőt játszom, akinek a gyilkosság felderítésében van nagy szerepe. Nem először lépek színpadra az Újpest Színházban. 2000-ben itt játszottuk Pécsi Ildikó rendezésében a Doktor úr c. vígjátékot. Ebben Csató fogalmazót játszottam. 1994-ben rendezte itt Pethes György Félicien Marceau: A tojás c. darabját. Ezt követően egy görög témájú műben léptem fel Újpesten. Igaz, a Szerelem Ó! c. művet is előadtuk itt, de annak a premierje a Gutenberg Művelődési Központban volt.

– Azt látom, hogy Harsányi Gábor művészeti vezető és Dózsa László főrendező a méltatlanul ritkán játszott magyar drámákat porolják le.

– Így van. Tavaly Sarkadi Elveszett paradicsomját játszották nagy sikerrel. Ezt én egy valódi kulturális missziónak tartom a jelenlegi helyzetben. A Bodnárné egy nemes, magyar dráma. A darab ősbemutatója a Madách Színházban volt, s azt Ádám Ottó rendezte. A címszerepben Kiss Manyit láthattuk. Sajnos ő csak kétszer játszotta el Bodnárnét, így az ő halála után Sulyok Mária remekelt ebben a darabban. Újpesten már zajlanak a próbák, s azt látom, hogy a mi gárdánk is méltó lesz Németh László nevéhez. Harsányi Gábor játssza Bodnár bácsit, Cseke Katinka a szomszédasszonyt, Lippai László Dodót és Magyar Tímea a lányt. A többi szereplő is mind elsőrangú.

– Dózsa Lászlóval dolgoztak már együtt?

– Ez az első közös munkánk. Dózsa László jól felkészült a darabból, utána olvasott az elemzéseknek, s ami nekünk, színészeknek fontos: világos, érthető koncepció mentén dolgozik, türelmes, meghallgat minket. Igyekszik jó hangulatot teremteni a művészek között. Remek pedagógus, s ezt azért is emelem ki, mert az a rendező, aki képtelen világosan megmagyarázni a színésznek a koncepciót, az általában bizonytalanságot, vagy rettegést teremt a színpadon. Nagyon jól érezzük magunkat a próbákon, aminek az anyag nemessége is az oka. Többször elolvastam a darabot, s mindig újabb és újabb drágaköveket fedezek fel benne, pedig egy testvérgyilkosságról, s az ahhoz vezető útról szól a dráma. A mű végén elhangzik egy megdöbbentő mondat: „Gyilkolnom kellett, hogy az anyám megszeressen.” Németh László tehát nagyon „mélyre ás le” az ember lelkébe. Ez egy igen súlyos dráma, ami alapjában nem engedi meg a színésznek a blöfföt. Szó sem lehet arról, hogy valaki rutinból, beleélés nélkül

alakítson. Erre is felhívta Dózsa László a figyelmünket. Ez nem jelenti azt, hogy más darabokat nem kéne jól szakmailag előadni, de itt minden egyes szót meg kell ragadni, és a saját súlyukhoz igazodva eljátszani az adott jelenetet. Ha nem így teszünk, akkor hiteltelenné válik az előadás, és a néző már az első perctől kezdve unatkozni fog.

– Ma kis színházak játszanak nagy magyar drámai műveket, míg a nagy kőszínházakban a zenés darabok dömpingjével találkozhatunk.

– Ennek az az oka, hogy a vígjátékok és az operettek vonzzák a publikumot. Tehát ezek a műfajok hozzák a bevételt a színházak számára. A drámákra – bármilyen kiválóak is – már jóval nehezebben tudják eladni a jegyeket, bérleteket.

– Játszott már Németh László-darabban?

– Még nem. A villámfénynél c. dráma a debreceni színház műsorán szerepelt, de én nem játszottam benne.

– Németh több művében beszél az értelmiségiek árulásáról, hit nélküliségükről, szereptévesztésükről. A hit hiánya mennyire jellemző korunk értelmiségi rétegére?

– Az egyik fő problémának a klasszikus értékrendszer megszűnését tartom. Az értékrendszer az ember egyik leglényegesebb meghatározója. Ettől függ, hogy számára mit jelent a jó és a rossz, a helyes és a helytelen, mi az, ami fontos, és mi az, ami nem fontos. Ma csak a pénz dominál. Amikor a '70-es években a színpadra léptem, sokkal tisztább volt a társadalmi légkör. Felgyorsult a világ: bejött az internet, a mobiltelefon, s a technikai fejlődés produktumainak hibás felhasználása pedig árt a kultúrának és az ember-ember közti kapcsolatnak. A felgyorsult világban ráadásul olyan rövidítések jelentek meg az interneten, melyek tönkreteszik a szép magyar mives beszédünket. Ebben a korban így könnyű megfelekedni az érzésekről, a természetes dolgokról. Az elanyagiasodás sodrában egyre kevésbé vesszük észre kultúránk és környezetünk szépségeit. Nem beszélve arról, hogy ma mindenki fokozottan törekszik önmaga fejlesztésére, képzésére, karrierje építésére, aminek – többek között – a családi élet látja kárát. Elidegenedünk egymástól, s önzőek leszünk.

– Mindezt szűkítsük le a hazai színjátszás állapotára.

– A '70-es években a színház még inkább a középpontban volt. Egy-egy premier alkalmával úgy éreztük, hogy valami igen nagy dolog történik az adott városban, megyében. Sokkal több embernek közvetítettük a szerzők üzenetét, s így akkor nevelt is a színház. Most sajnos – s ezzel visszatérünk az előző témához – nem mernek Csehovot, Németh Lászlót játszani, mert felszínessé váltak az emberek. Nem akartak azok lenni, de a közéleti, társadalmi események és a médiumok azzá tették őket. Bejött a celeb-mánia, s a színészt a sor végére helyezik. Reménykedem benne, hogy valamikor visszatér a színház rangja. Ha Sopronban jól játszunk egy jó drámát, akkor ilyen hangokat lehet hallani a közönségből: „művész úr, szép ez a darab, de mikor adnak elő egy jó kis vígjátékot?” Igen, leszoktatták az embereket a gondolkodásról, hiszen hajlamosak vagyunk mindig a könnyebb utat választani.

– Gondolom esetünkben nem Shakespeare-vígjátéokra gondoltak, hanem valami könnyed kis „limonádéra.”

– Ez sajnos igaz. Nem a nemesebb, a még filozofikus vígjátékokat igénylik. A színházak pedig az anyagiak miatt azt tartják műsoron, amit a publikum igényel. Biztos vagyok benne, ha minél több drámát jól adnánk elő, az is meghozná a maga gyümölcsét, mert így értő közönséget tudnánk kinevelni. Tíz évvel ezelőtt vidéken évente átlagosan nyolc premiert tartottunk, s műfaj szerint három dráma és öt vígjáték volt. Ma – jó esetben – egy nemesebb témájú előadást mutatnak be. Nézzük meg a fővárosi színházakat: musical megy a Madáchban – ahol régebben még Cyranót, Lóvátett lovagokat játszottak – , és a könnyebb műfaj felé vette az irányt a Vígszínház is.

– Egy kollektív pszichés folyamat is az oka lehet annak, amiről beszélünk. Az első világháború idején, s majd Trianon után nagyon sok könnyű, zenés darab született. Az emberek eljártak a revükbe, hogy a sok borzalom után valami szórakoztatót is lássanak.

– Igen, s most pedig a mindennapok drámái, a megélhetési problémák, a munkahelyvesztéstől való félelem mind a komédiák felé sodorják azokat, akiknek még van pénzük színházba járni. Azt mondták nemrég nekem: „művész úr, mi képesek lennénk mélyebb értelmű darabot is befogadni, de az élet, most a válság korában annyira nehéz, hogy vidám művekre vágyunk.” Itt van a Bodnárné, amiben megöli a báty az öccsét, s elismerem, egy igen súlyos témáról van szó. De azt nem lehet elvárni, hogy mindenki könnyű műveket játsszon.

– Létezik egy olyan vélemény irodalmár körökben, hogy a magyarok inkább epikában jobbak, mint a dráma műfajában. S azt is mondják, hogy a magyar drámák túlságosan moralizálók.

– Az utóbbiban van igazság. Színészként úgy érzem, hogy a magyar drámák többsége olvasva jobban megállja a helyét, s igen nehéz színpadra vinni őket úgy, hogy a néző is élvezze azokat.

– Térjünk rá pályájára. Mi irányította a színpad felé?

– Budapesten, a piarista gimnáziumban kezdtem el középiskolai tanulmányaimat. Versenyszerűen teniszeztam, de a piaristák nem engedtek ki külföldi versenyekre. Így 1968-ban iskolát váltottam, s a Petőfi Gimnázium növendéke lettem. Ott szabadabb volt a légkör, s feltört belőlem a teniszezés mellett a színészi hajlam. Tanáram ezt látták bennem, és versmondó versenyeken indítottak el. Színházakba jártam, drámákat olvastam. Túltengett bennem a játékoság. Sőt nem beszélhetek múlt időről, mert 58 évesen is ugyanez jellemző rám. A színész mindig gyermek marad, mert ha felnőne, akkor nem bírna a színpadon komolyan játszani. A gimnázium igazgatónője azt tanácsolta nekem, hogy próbáljak meg felvételizni a Színművészetre. „Magas, jóképű, értelmesen, szépen beszél, jó a humora, ez kell egy színésznek.” 1970-ben felvételiztem a főiskolára, ahol éppen Várkonyi Zoltán indított osztályt – nem vett fel, pedig az egy remek osztály volt, ide járt Szerencsi Éva, Szakácsi Sándor, Szurdi Miklós, és még sorolhatnám. Ezt követően minden évben felvételiztem: végül 1974-ben, ötödszörré, Vámos László vett fel.

– Közben a Nemzeti Színház Stúdiójának volt a növendéke.

– Az egy nagyszerű intézmény volt. Hatalmas élményt jelentett, nekem, tizennyolc éves fiatalembernek, hogy pl. Bessenyei Ferencsel, Kálmán Györggyel, Kállai Ferencsel, Sinkovits Imrével együtt léphettem színpadra. Együtt járt velem a Stúdióba – többek között – Andorai Péter, Molnár Zsuzsa, Trokán Péter, Gáti Oszkár, Pelsőczy László, Usztics Mátyás és Agárdi László.

– Igaz, hogy a stúdiósokat nem szívesen vették fel a Színművészetre?

– Valóban, mert a főiskola egy konkurens intézményt látott a stúdióban. Azt mondták nekünk, hogy önök két év alatt színészi és zenei képzést kaptak, miért akarnak még főiskolán is tanulni? Igaz, hogy sokan kész színészként kerültek át a stúdióból a Színművészetre, s a tanárok ott kevésbé tudták „formázni” ezeket a növendékeket.

– A Stúdióban délelőtt volt az oktatás, és este statisztáltak az előadások alatt?

– Nem. 10 órától 14 óráig próbáltunk olyan nagy előadásokban, mint az Ivanovban, a Bánk bánban, a Hadriánban, a Bűnbeesésben, s a Marat halálában. Délután 3-tól 6-ig tartott az oktatás. Este 7 órától pedig statisztáltunk, s néha-néha kaptunk egy-egy egymondatos szerepet. Arra is emlékszem, hogy 500 Ft-ot kaptunk havonként egy olyan időben, amikor a vezető színészek 6000 Ft-ot vittek haza. Csak viszonyításképpen egy kávé az Urániában 2,50 –be került. Az 500 Ft mellé esténként kaptunk statisztapénzt is, így volt, hogy 1500 Ft-ot is hazavihettünk egy hónapban.

– Színinövendékként többször beleképzelte magát egy adott szerepbe?

– Fiatalkoromban három nagy szerepálmom volt: Jágó, a Peer Gynt és az Egerek és emberekben Lennie szerepe – egyik sem adatott meg.

– A két utolsót még értem, de miért Jágó, s miért nem Rómeó, Bánk, vagy Hamlet?

– Óriási főszerepekre sosem vágytam, a nagy hősök ábrázolása túlságosan egysíkú számomra. Jágót alakítva viszont duplán lehetett volna játszanom a színen. Egyrészt, mint minden szerepben, a közönségnek, másrészt Jágó egy olyan „bábjátékos”, aki dróton rángatja a figurákat.

– Jágót sokan ellenszenves alakként ábrázolták.

– Ami egy nagy tévedés, mert egy csúnya, visszataszító alak nehezen tudja magát behízelegni és így kevesen hisznek is neki. Ezért az az üdvös, ha egy jóképű férfi játssza el ezt a szerepet. Ezért volt különleges, amikor Major Tamás után Huszti Péter játszotta Jágót 1973-ban. Ebben az Othellóban statisztáltam, s teljesen magával ragadott Huszti alakítása. Jágó egy igen összetett szerep: egy katona, egy erős, jóvágású ember mindent el tud hitetni az egyszerű és tiszta gondolkodású velencei mórral. Tehát azért vágytam erre a szerepre, mert hatalmas játéklehetőségeim lehettek volna benne. Visszatekintve tudom: jóképű, magas, szőke férfi voltam, s ezért egy-egy szerepkörbe beskatulyáztak, pedig nem szerettem „szépfiúkat” játszani, inkább jó karakterszínésznek tartom magam. Tehát ez okozott nekem gondot. S amibe engem

beskatulyáztak, azokban úgy éreztem magam, mint egy új ruhában, feszengtem, s nem találtam a helyem. Küllemre nem lehet mindent építeni. A szerepformálásnál pedig a szellemi munka az elsődleges.

– Ha ez így van, akkor bizonyára elég sok gondot okozhatott önnek néhány rendezői megoldás.

– Igen, ilyenkor jönnek a szerepátbeszélések, a viták a rendezővel. Muszáj megegyeznünk egymással, hiszen a rendező az irányító egy adott darabban.

– Tehát az említett három szerep kimaradt, de elég sok mást játszott 1978 után.

– Először egy évadot töltöttem Veszprémben, majd három év Debrecen és két év Győr következett. Ezt követően tíz évet Budapesten, a József Attila Színházban töltöttem, majd úgy éreztem, meg kéne próbálnom valami mást, s ezért örültem annak, amikor Mikó István szerződtetett Sopronba. Ott 1998-ig játszottam, majd szabadúszó lettem, s 2003-ban Szilágyi Tibor visszahívott a „leghűségesebb városba”, s azóta a Soproni Petőfi Színház hűséges tagja vagyok.

– Közben új igazgatója van a színháznak Darvasi Ilona személyében.

– Így van. Darvasi Ilona remek társulatot kovácsolt össze. Azt szokták mondani, hogy ma már nincsenek is társulatok, mert a színészeket szerepekre szerződtetik. Sopronra nem vonatkozik ez a tétel. Kölcsönös a szeretet és a megbecsülés egymás iránt. Megpróbáljuk megtalálni az arany középutat a színház szórakoztató és nevelő funkciója között. Remek darabok mennek, s azt tanácsolom a Kedves Olvasóknak, ha tehetik, látogassanak el Sopronba, ebbe a mesés városba, s nézzék meg előadásainkat.

– Említette, hogy nem akart nagy hősöket játszani. Jelenünkben vannak-e olyan hősök, akikre felnézhetünk, akik példát mutathatnak nekünk?

– Nem látok ilyen pozitív hősöket. Sajnos ma egy kamasz számára az a hős, aki szuper gépkocsival jár, s aki egy szemrebbenés nélkül be tudja csapni a másikat. Elvesztette az adott szó az erejét. Ezért is vagyunk bizalmatlanok a másikkal szemben. Édesanyám úgy nevelt engem, hogy szavamnak álljak. Most azt látjuk: minél gátlástalanabb valaki, akkor érvényesülni is tud. Hol van már a hűség egy társulathoz, egy csapathoz, vagy a házastársamhoz? Reméljük, ebben is lassan változás lesz. Akik ma példaképek lehetnek, azok a sportolók. Atlétikában, úszásban nem lehet blöffölni, hiszen ha azt teszik, akkor nem érnek el semmilyen teljesítményt. Ma mi a fontos, mi lebeg a szemünk előtt? Pénzem legyen, sikeres legyek, és szerepeljek a bulvárlapok címlapján. Mindegy, hogy milyen áron. A barátság intézménye is romokban hever. Nekem is csak egy igaz barátom van, Molnár Zsuzsa színművésznő, aki nem csak udvariasságból hallgat meg engem, hanem mert valóban érdekli a sorsom, a pályám alakulása.

– Ahogy nézem az életrajzát, többet játszott vidéken, mint Pesten. Nem zavarta, hogy nem lett nagy fővárosi színész?

– De igen! Minden színész úgy indul el a pályán, hogy neve országosan ismert legyen. Az országnak pedig Budapest a központja, így egy ideig, amikor még voltak tévéjátékok, főleg fővárosi színészeket hívtak meg azokba szerepelni. Aki nem úgy indul el a pályán, hogy az a cél lebeg előtte, hogy ismertté váljon, az hazudik. Ma már azt a színészt, aki nem szerepel főzőcskéző műsorokban, nem ismerik meg az utcán.

– S mi késztet neves, jó színészeket arra, hogy mégis elvállaljanak ilyen vacsoracsatákat?

– Az első motiváció: lássanak a tévében, ismert legyek. A másik: a pénz. Amiből sosincs elég. Hiszen rangos, ismert színészek maradtak munka nélkül a tévéjátékok megszűntetése miatt, s nekik is meg kell élni valamiből.

– Ha már az ismertségről van szó: vidéken, egy adott városon belül azt könnyebb megszerezni, mint a fővárosban?

– Valóban ismernek Sopronban, ám csupán a lakosság hatodrésze. Azok, akik színházba járnak. De én országos ismertségre vágytam.

– Minden színész hiú?

– Minden ember az, de a színész betegesen. De ennek meg van az oka. Ha egy színész nem úgy lép fel a színpadra, hogy ebben a szerepben én vagyok a legjobb, akkor igen nagy a baj. Hiányzik akkor a töltőerő. Gyáva színész pedig nem színész. Tehát ezért szükséges pályánkon az öntúlértékelés. A másik: aki éveken át kis szerepeket játszik, annak a tudatába az épül be, hogy ő egy kis színész, csupán megtűrt személy egy társulatban. Miért? Mert ma nincs rangja egy epizodistának, pedig régebben Gyenge Árpád, Rajz János, Maklári Zoltán, Bihari József mind azok voltak, és tisztelet övezte személyüket. Ha pedig nem jó egy epizódszereplő, az „megölheti” az adott felvonást is.

–Jó, legyen ismert egy színész. De milyen áron? Mennyire szükséges jelenünkben a szellemi prostitúció ahhoz, hogy valaki művészként, színészként érvényesüljön?

– Ma még azok is sutba dobják az erkölcsöt, az önérzetet, akiknek volt, hogy ismertté váljanak. S mindegy, hogy ennek mi az ára.

– Többen elfordultak a mai színháztól. Nem szeretik a rendezői önmegvalósítást. Mi erről a véleménye?

– Várkonyi Zoltán mondta nekünk: egyet sohasem felejtünk el, a néző mindig a színészért ül be egy előadásra. S minél kevesebb a nagy személyiség a színpadon, annál nagyobb teret kaphat a rendezői önmegvalósítás.

– Orbán Viktor nyilatkozta nemrég a következőt: „Bibóval szólva az elitnek – a politikainak is – egyben kötelezettsége is van: mintákat és példákat kell adnia az élet minőségi megélésére, az emberi helyzetekben való erkölcsi viselkedésre. Az emberi szükségletek mélyítésére, finomítására és gazdagítására kell törekednie – röviden: kultúrát kell alkotnia.”

– Ezzel tökéletesen egyetérték. Hogy most ez miért nincs így? Mert a félelem és az önzés a mozgatórugója tetteinknek. Tegyük fel a kérdést: miért gyávák a színészek? A válasz: teljesen kiszolgáltatott az életünk. Ha valami rosszat mondunk, akkor jönnek a sértődések, ami a munkalehetőségek beszűkülésével jár. Örökös rettegésben pedig nem születhetnek jó produkciók. Bízom benne, hogy megszűnik ez a tarthatatlan állapot.

Medveczky Attila

<http://www.miep.hu/fuggetlenseg/2010/augusztus/20/13.htm>